

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти екологічної складової сталого розвитку в умовах глобалізації та ключові проблеми міжнародної екологічної безпеки. Проаналізовано основні джерела фінансування екології, які на сьогодні існують у світі та безпосередньо в Україні. На основі проведеного аналізу обґрунтовано роль екологічної складової концепції сталого розвитку та запропоновано низку заходів, які повинні лежати в основі механізму вирішення екологічних проблем.

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты экологической составляющей устойчивого развития в условиях глобализации и ключевые проблемы международной экологической безопасности. Проанализированы основные источники финансирования экологии, которые сегодня существуют в мире и непосредственно в Украине. На основе проведенного анализа обоснована роль экологической составляющей концепции устойчивого развития и предложен ряд мер, которые должны лежать в основе механизма решения экологических проблем.

Annotation. Some theoretical aspects of ecological part of sustainable development in globalization conditions and the key issues of international ecological safety were reviewed. The main sources of ecology financing, that exist worldwide and particularly in Ukraine, were also analyzed. Depending on the analysis held, the importance of ecological aspect in sustainable development concept was approved and a number of measures that the mechanism of solving ecological problems could base on were also suggested.

Ключові слова: глобалізація, глобальні проблеми, екологічна безпека, сталий розвиток.

У наш час глобалізаційні процеси набувають все більшого поширення та характеризуються якісно новими напрямками проникнення в економіку будь-якої країни. Глобалізація безпосередньо стосується міжнародного співробітництва різних країн, тому вона знаходиться в центрі уваги економістів, політиків та екологів. Вивчення явища глобалізації стає найбільш актуальним питанням сьогодення. Світовий досвід показує, що в процесі вирішення питань економіки необхідно паралельно вирішувати екологічні проблеми шляхом вивільнення коштів і спрямування їх в екологічне русло як на рівні підприємств, так і на рівні держави.

Загальнотеоретичні позиції, що стосуються аналізу становлення концепції екологічної безпеки, найбільш повно наведені в роботах Арнольда В. І., Дж. Ная-молодшого, Евтеєва С. А., Донченкова В. К., Хоружая Т. А., Кондратьєва К. Я., Старікова Ю. А., Р. Парі, Данілова-Данильяна В. І., Буркова В. Н., Щепкіна А. В., Сергуніна А. А., Г. Каурова, Моїсєєва Н. Н. та ін.

Питанням створення організаційних структур глобальної екологічної безпеки приділяли велику увагу У. Томас, С. Чарновіц, Рунге К. Ф., Ф. Бірман, К. Юма, Д. Есті, Дж. Валлей, Б. Зіссімос, Дж. Палмер, Дж. Кеннан, П. Хаас та ін.

Багато зарубіжних вчених виявляють цікавість до міжнародно-правових проблем екологічної безпеки, а саме: К. Баслар, Л. Белленджер, Дж. Бруні, М. Вакернагель, Берні П. В., Бойл А. Е., А. Кісі, Ф. Сандс, Т. Хомер-Діксон, Б. Уейс, Д. Шелтон та ін.

Водночас проблема комплексного підходу до питання забезпечення міжнародної екологічної безпеки залишається недостатньо вирішеною.

Мета статті – визначити основні проблеми екологічної безпеки сталого розвитку та основні джерела її фінансування в умовах глобалізації.

Стратегія сталого розвитку, прийнята на Міжнародній конференції з охорони навколишнього природного середовища в Ріо-де-Жанейро в 1992 році, затвердила головну ідею – ідею балансу між навколишнім середовищем і його ресурсами, економікою і населенням Землі. Запропонована ООН і схвалена більшістю країн світу, вона передбачає такий варіант глобального розвитку, який поєднує в собі задоволення потреб поточного часу і турботу про те, щоб майбутні покоління також мали всі можливості для свого розвитку. При цьому вона враховує комплексну взаємодію трьох компонентів: економічного, соціального та екологічного.

У сучасних умовах глобалізації існує приблизно 130 індикаторів, які характеризують різні сторони й аспекти сталого розвитку, а саме: правовий, економічний, соціальний, екологічний, інформаційний, міжнародний і т. д.

В екологічному розділі зосереджена найбільша кількість індикаторів – 55, які поділені на п'ять підрозділів: водні ресурси, земельні ресурси, інші природні ресурси, атмосфера, відходи.

Екологічні принципи сталого розвитку в сучасних умовах не враховуються багатьма суб'єктами господарювання. Як результат, в останні десятиліття сформувалися глобальні проблеми та загрози, серед яких однією з центральних є деградація навколишнього середовища. Отже, одним із негативних наслідків процесу глобалізації можна виділити погіршення екологічної ситуації на планеті, яке обумовлене недотриманням низкою держав норм міжнародного екологічного права.

На сьогодні поширена класифікація глобальних екологічних проблем, згідно з якою виділяють: зміну клімату; виснаження озонового шару; забруднення навколишнього середовища, тобто закислення; забруднення атмосферного повітря, навколосезонного космічного простору; хімічні, токсичні, радіоактивні, біологічні та генетичні

забруднення; проблему "чистої води"; проблему відходів; втрату біорізноманіття; проблеми міського середовища; продовольчу проблему.

Так, наприклад, основні наслідки глобальної зміни клімату будуть пов'язані з підйомом рівня моря, переміщенням кліматичних зон, зникненням значної частини гірських льодовиків і нестачею води, що позначиться на врожаї сільськогосподарських культур, продовольчій безпеці та здоров'ї людини. Згідно з дослідженнями, через зміни світового клімату до 2030 року економічні втрати сягнуть 3,2 % світового ВВП, а в найменш розвинених країнах збитки можуть скласти до 11 %. За деякими даними, втрати світової економіки від зміни клімату до 2100 року можуть досягти 20 % від глобального ВВП [1].

Необхідно зазначити, що в умовах глобалізації жодна держава не може існувати ізольовано без взаємодії з іншими державами, тобто глобальні проблеми можуть бути вирішені лише спільними зусиллями. Проблема екологічної безпеки є комплексною, оскільки включає в себе аспекти різних галузей знань: економічних, технологічних, правових, філософських, педагогічних та інших, тому навколишнє середовище й екологічну безпеку необхідно розглядати як єдину глобальну систему з величезною кількістю взаємозв'язків.

Для її вирішення були переглянуті пріоритети зовнішньої політики багатьох держав, що привело до екологізації міжнародних відносин. Так, в урядових заходах більшості країн почали поєднуватися ресурсозберігальні технології та виробництво конкурентоспроможних екологічно чистих товарів. Найбільш значущим пріоритетом екологічної модернізації стало впровадження в економічну складову фактора екологічної раціональності. Усе це передбачає здійснення тісної міждержавної співпраці та координації дій не тільки в галузі охорони навколишнього середовища, але і в соціально-економічній і навіть політичній сферах.

Найбільш повно концепції екологічної безпеки сталого розвитку відповідає формування біоекономіки. Основою сировинної бази в біоекономіці є біомаса, яка завдяки використанню сучасних технологій може застосовуватися в багатьох галузях промисловості, таких, як: АПК, енергетика, фармакологія і медицина, хімічна промисловість, біоінженерія та ін. Стимулювання біоекономіки в останні роки здійснюється багатьма передовими державами. Тільки на біотехнологічні дослідження США і ЄС за рік витрачають десятки мільярдів доларів, в КНР фінансування біотехнологій до сьогодні перевищило 1 млрд дол. на рік при тенденції до подальшого зростання. У ряді країн відбувається поступове заміщення традиційних виробництв на біотехнологічні. Так, внесок біотехнології у виробництво полімерів в США за період з 2001 до 2010 року зріс з 1 до 15 %, або з 2 до 50 млрд дол. у вартісному виразі [2].

Біоекономіка потребує великих коштів, а для вдалого подолання кризових явищ в екології повинні залучатися інвестиції в розвиток концепції міжнародної екологічної безпеки. На сьогодні у світовій практиці найбільшого поширення набули такі джерела фінансування екологічної безпеки:

1. Державний бюджет (і бюджети інших рівнів у випадку федеративного устрою держави).
2. Власні кошти підприємств-забруднювачів.
3. Комерційні банки.
4. Лізингові компанії.
5. Спеціальні інвестиційні фонди.
6. Екологічні фонди.
7. Страхові компанії.
8. Міжнародні фінансові організації.
9. Бюджетні фонди країн-донорів (на двосторонній основі).

Перші сім джерел є внутрішніми, останні два – міжнародними. Перші три джерела отримали найбільшого поширення в країнах ОЕСР, де уряди висувають певні екологічні завдання, які повинні бути досягнуті в певні терміни.

Екологічні фонди (ЕФ) є важливими механізмами фінансування природоохоронних витрат та мобілізації зарубіжних засобів. У цілому їх капітал формується за рахунок природоохоронних податків і зборів. ЕФ отримали значне поширення в країнах з перехідною економікою в Центральній і Східній Європі та СНД і знаходяться на різних стадіях розвитку: від фінансування і реалізації великих ефективних інвестиційних проектів (Польща та Угорщина) до вирішення питань формування дохідної бази на законодавчому рівні (країни Середньої Азії).

У якості прикладу загальнодержавних програм з екологічної безпеки можна навести програми федеральних грантів у США на цілі екології: SBIR (програма стимулювання інноваційних досліджень малого бізнесу), STTR (програма передачі технологій малого бізнесу), T1P (програма технологічних інновацій) та інші [3].

Для покращення фінансування "зелених" технологій в Україні у 2007 році створене та діє Національне агентство екологічних інвестицій України, діяльність якого на сьогодні сконцентрована на продажу вуглецевих квот. Агентство розробило і затвердило нормативну базу для роботи на цьому ринку, завдяки чому вже більше десятка підприємств отримали гроші на скорочення викидів вуглекислого газу. Функціонує Національний електронний реєстр антропогенних викидів та абсорбції парникових газів України. Аналогічні програми діють і в Росії [3].

Екологічна ситуація, яка склалася в Україні на сьогодні, потребує активного втручання держави та суб'єктів господарювання у сферу екології задля забезпечення екологічної безпеки. Тому дуже важливо підвищувати технології виробництва з метою зниження шкідливих викидів в атмосферу і гідросферу, впроваджувати безвідходні виробництва, здійснювати закупівлю нових технологій, які поліпшують екологічний стан виробництва. Звичайно, це все можливо за наявності достатніх фінансових ресурсів у підприємств, органів місцевої влади та уряду й за відповідної політики держави, спрямованої на заощадження природної спадщини України.

Універсального підходу до вирішення глобальних екологічних проблем ще не вироблено, і є серйозні підстави вважати, що навряд чи він існує. З іншого боку, очевидно, що ні адміністративно-командні методи, ні ринкові відносини не в змозі запропонувати дієвого механізму вирішення екологічних проблем. Мова повинна йти про комплекс заходів, що передбачають поєднання ринкових механізмів і державного регулювання екологічних проблем в умовах глобалізації. У першу чергу, автор пропонує такі заходи, як:

- розробка національних програм екологічної безпеки в умовах сталого розвитку;
- безперервний моніторинг екологічної ситуації з боку держав та міжнародних організацій;
- встановлення лімітів на забруднення та законодавчих норм проти несанкціонованого (понад ліміт) викиду шкідливих речовин підприємствами;
- удосконалення законодавчої бази ООН, яка стосується проблем екологічної безпеки;
- активне залучення інвестицій в екологічні проекти;
- стимулювання розвитку концепції біоекономіки.

Таким чином, екологічна безпека є метою всього світового співтовариства, до якої необхідно прагнути, тому що від цього залежить виживання всього людства. Результатом буде такий рівень навколишнього середовища, який відповідає необхідній якості життя для підтримання здоров'я і добробуту людей в умовах сталого розвитку.

Наук. керівн. Крюкова О. М.

Література: 1. Клапцов В. М. Социально-экономические последствия изменения климата [Электронный ресурс] / В. М. Клапцов. – Режим доступа : <http://www.riss.ru/?newsId=868>. 2. Биоэкономика как одна из основ устойчивого развития: состояние и перспективы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.riss.ru/doklady_i_vystuplenija/?newsId=667#.ULaLzORg__c. 3. Финансирование экологических проектов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.credit-rating.ua/ru/analytics/review/12562/>.